
ca-Valacs

Autor:

Data de publicació: 26-04-2023

Un article (del llatí *articulus* 'conjunt'), en gramàtica tradicional també paraula de gènere o company, és una paraula que s'utilitza regularment en relació amb un substantiu (inclosos els substantius) i el caracteritza principalment pel que fa a la seva definició.

Si cercau els habitants de la regió de Romania, vegeu Valàquia

Valacs

Pastor valac del Banat (1837)

Tipus

terme

Els valacs[1] (en serbocroat i búlgar ?????, vlasi; en grec: ??????; en albanès: vllëhët; en turc: ulahlar; en hongarès: vlachok i olasz; en ucraïnès: ??????) són els parlants de llengües balcoromàniques: principalment romanesos, però també aromanesos, meglenoromanesos, istroromanesos i, de vegades, dàlmates i istriots.

El nom és un exònim usat de l'edat mitjana ençà per anomenar aquests grups. En general, és un terme originat i emprat principalment per pobles eslaus, i, per la tendència al pastoralisme dels valacs, de vegades s'ha emprat com a sinònim per la categoria social dels pastors.[2] En aquest sentit, sovint ha esdevengut un genèric vàlid per referir-se també a grups ètnics de pastors de llengua no romànica, i també de manera derogatòria.[3]

D'entre els valacs, els romanesos són els únics que tenen un estat nació propi; la resta conformen minories ètniques dins d'altres estats balcànics, i les seves llengües estan amenaçades.

Contingut

Història

Al nord de la línia Jireček, pobles de llengua llatina

El terme valac prové del germànic antic **walhaz*, un adjectiu referit als estrangers i, particularment, als estrangers de parla romana o celtas romanitzats (en comparació amb els germànics, en general els celtas eren un poble més

romanitzat). Al seu torn, *walhaz ve del nom de la tribu celta dels volques (llatí: Volcae), que feien frontera amb els romans i els pobles germànics.[4] El terme es generalitzà i esdevengué habitual per referir-se a poblacions de parla romana en els diversos parlars germànics.[a] Més tard, durant el període de les migracions (segles v - vii) els eslaus manllevaren aquest terme (potser del gòtic), que empraren per referir-se igualment als romans o pobles llatins.[5] Així, de la mateixa manera que en les llengües eslaves balcàniques s'emprà per fer referència als romans dels Balcans, l'equivalent en polonès (włoch) significa italià.[b]

Rutes de transumància dels pastors valacs

Amb la caiguda del món antic i l'arribada dels pobles eslaus, els habitants de la regió dels Balcans al nord de la línia Jireček, de parla romanç, es veieren obligats a desplaçar-se; uns fugiren al nord-est (avantpassats dels futurs romanesos), altres a l'oest (que esdevindrien els dàlmates) i altres es dedicaren a la ramaderia muntanyenca (els futurs aromanesos). Aquest conjunt de pobles conformà allò que els eslaus anomenaren valacs (posteriorment manllevat també en grec, albanès i turc). Cal fer notar, però, que valac és un exònim, i que, ells mateixos, tots s'anomenen amb un derivat del llatí Romanus, 'romà'[c] (d'aquí el nom dels romanesos, que és un endònim manllevat del romanès).[6]

Entre les primeres documentacions escrites del mot valac destaquen les fonts àrabs (Ibn an-Nadim, al Kitab al-Fihrist,[7] i Al-Muqaddassí,[8] segle x) i les gregues (Joan Escilitze i Jordi Cedrè, segle xi).[9] En eslau, la primera menció és de la Crònica de Nèstor (segle xii), i la primera font hongaresa és la Gesta Hungarorum, escrita en llatí (ca. 1200). Nombrosos territoris porten o han portat el nom de Valàquia, en referència als seus habitants; el més conegut de tots és la Valàquia romanesa, una de les tres regions del país juntament amb Moldàvia i Transilvània.[10]

D'entre tots els valacs, els més nombrosos foren els del nord del Danubi, que eren majoria al seu territori, desenvoluparen una consciència com a poble i un relat nacional propi, i el segle xix erigiren l'estat romanès.[11] La resta, en canvi, romangueren en minoria entre altres pobles, i avui en dia malden per no ser totalment assimilats als pobles veïns i per no perdre la llengua.

Branques

Actualment, el terme valac està més o menys en desús en els àmbits acadèmics no historiogràfics, i se sol distingir en diversos grups anomenats segons els seus propis endònims (cal recordar que el terme valac és un exònim, és a dir, que no el fan servir per referir-se a ells mateixos).

Istroromanesos, de la regió d'Istria, on arribaren dins el segon mil·lenni provinents de la regió del Danubi; dits també txitxes (croat: ?i?, italià: cicci, alemany: Tschitschen) i en istroromanès rumâri ('romans')

Les llengües balcanoromàniques o els pobles valacs

Aromanesos (en aromanès, armânji o rãmânji) habiten arreu de la regió al sud del Danubi. Són el segon poble valac més extens:

Morlacs, aromanesos de Croàcia, per bé que amb el temps el terme s'ha anat referint genèricament a gent de vida pastoral

Tsintsars, o aromanesos de Sèrbia, dits també valacs del Timok

Txobans, o aromanesos d'Albània

Albanitovalacs o frasariotes, es tracta d'aromanesos de Grècia que procedeixen de la regió de l'Epir i d'Albània

Cutzovalacs, o aromanesos de Grècia

Aromanesos de Bulgària

Aromanesos de Macedònia

Macedoromans, o aromanesos de Romania, principalment immigrants dels grups anteriors

Meglenoromanesos, de la regió de la Moglena, a Grècia

Dacoromanesos, o simplement romanesos, ciutadans de l'estat romanès

Addicionalment, els dàlmates i els istriots han estat ocasionalment considerat valacs.

Notes i referències

Notes

? Les manifestacions d'aquest terme són molt nombroses en les llengües germàniques. Així, en nòrdic antic Vallanden fa referència a l'Europa celta i romana, i valskr significa 'franc', 'francès'; a Suïssa i el Tirol del Sud, welsch fa referència als parlants de llengües romàniques; el nom dels valons és un exònim germànic de la mateixa arrel (en neerlandès, waals); en anglès, welsh fa referència als gal·lesos. També és present en topònims fronterers del món germànic, com Waalwijk i Walchensee.

? En hongarès, el manlleu olasz significa 'italià', i oláh, 'valac' o 'romanès'.

? Curiosament, fins al segle xviii els grecs també s'anomenaven a ells mateixos romans (grec: ????????), en tant que hereus de l'imperi Romà d'Orient.

Referències

- ? «Valac -a». Termcat. [Consulta: 10 gener 2023].
- ? Sugar, Peter F. Southeastern Europe under Ottoman Rule, 1354–1804. University of Washington Press, 1996, p. 39. ISBN 0-295-96033-7.
- ? Tanner, Arno. . East-West Books, 2004, p. 203. ISBN 978-952-91-6808-8.
- ? Schrijver, Peter. Language Contact And The Origins Of The Germanic Languages, p. 20.
- ? Skok, Petar. «Vläh». A: Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Zagreb: JAZU, 1971–1974, p. 606.
- ? Darby, H. C.. «The face of Europe on the eve of the great discoveries». A: The New Cambridge Modern History. Vol. 1, 1957, p. 34.
- ? Spinei, Victor. The Romanians and the Turkic Nomads North of the Danube Delta from the Tenth to the Mid-Thirteenth Century. Brill, 2009, p. 83.
- ? Decei, A; Ciocîltan, V «La mention des Roumains (Walah) chez Al-Maqdisi». Romano-arabica [Bucharest], I, 1974, pàg. 49–54.
- ? FHDR = Fontes Historiae Daco-Romaniae — Izvoarele istoriei României, vol. III, p. 141.
- ? «Valàquia». Gran Enciclopèdia Catalana. Barcelona: Grup Enciclopèdia Catalana.
- ? «Romania». Gran Enciclopèdia Catalana. Barcelona: Grup Enciclopèdia Catalana.

Registres d'autoritat

NKC (1)

Categoria:

Poble valac

Una versió revisada d'aquesta pàgina, aprovada el 26 d'abril de 2023, es va basar en aquesta revisió.

Valacs

Assentaments

Com a població majoritària a Romania i la República de Moldàvia
com a minoria a Ucraïna, Bulgària, Hongria, Grècia, Sèrbia, Macedònia del Nord, Albània i Croàcia

Llengua

Romanès en el sentit més ampli: daco-romanès, aromanià / macedoni-romanès, megleno-romanès, istro-romanès

Religió

Cristià (principalment ortodox, en part també grec catòlic))

Ètnies

Romanesos en el sentit més ampli: dacorumans, aromanians/macedonis, istro-romanesos i megleno-romanesos

L'àrea de distribució de les 4 llengües romàniques balcàniques (valaques). A les zones fora de Romania i la República de Moldàvia, la població de parla romanx sovint és menys nombrosa que la població de majoria no romànica

Valaquis (altres noms: Valàquia, Vlachen, Vlachen, Vlachi, Vlax, Valachos, Vlachos, Olah, romanès Vlahi o Valahi, eflaki otomà, turc Ulah, grec ?????? Blahoi, Serbocroat ciríl·lic Vlasi) és un nom col·lectiu per a grups ètnics de parla romànica del sud-est d'Europa que parlen diverses llengües romàniques balcàniques estretament relacionades.

Normalment s'utilitza per referir-se als romans en el sentit més ampli del terme: Dakorumänen (la població de parla romanesa a Romania, Moldàvia, nord de Bulgària, Sèrbia (centre-est de Sèrbia i Vojvodina), Ucraïna i Hongria), aromanians (macedonis), megleno-romanesos i istro-romanesos.

Històricament, els colons en la colonització dels Carpats també van ser esmentats en els documents segons la llei valaca, inclosos els avantpassats dels russos dels Carpats i els Gorals. Van difondre un estil de vida específic, així com un vocabulari romànic fins a Moràvia Valàquia a la República Txeca.

Contingut

El terme valaquis sempre ha estat un exònim: els valaquis es refereixen a si mateixos per noms derivats del llatí *Romanus* (en alemany "romà" o "romà"), per exemple com *Român* (Pl. *Români*), *Rumân* (Pl. *Rumâni*), *Rumâr* (Pl. *Rumâri*), *R?m?n* (Pl. *R?m?ni*) o *Armân/Makedonarmân* (Pl. *Armânji/Makedonarmânji*).

El terme valaquis prové originalment del germànic i va ser utilitzat per eslaus del sud i després en part per mediació llatina i grega en diverses àrees per designar principalment grups ètnics romanitzats o romànics. La paraula germànica subjacent "Walchen" (adjectiu "welsch"), l'alt alemany antic *walha* (adjectiu *walhisk*), és molt probablement manllevada de l'etnònim celta (nom popular) dels pobles (canviat pel Primer canvi de so). Quan els veïns celtas de les tribus germàniques van ser romanitzats, les tribus germàniques van continuar utilitzant el terme "gal·lès" per als seus veïns, donant-li el significat de "romànic". Altres exemples de l'ús de la paraula germànica en diferents parts d'Europa són Gal·les a l'illa de Gran Bretanya i Valònia, en ambdós casos com a designació de zones d'assentament celta. El nom del cantó de Valais a Suïssa, en canvi, probablement deriva del llatí *vallis*,^[1] el paisatge de Galícia a l'Europa oriental-central de la seu principesca de Halitsch i de la regió autònoma de Galícia a Espanya a partir del nom dels antics gallaeans.

Altres pobles romanços també tenen exònims que es van originar a partir del terme "gal·lès". Els italians, per exemple, s'anomenen *olasz* en hongarès, mentre que el terme hongarès més antic per als romanesos és *oláh*. Els alemanys del Tirol del Sud anomenen els seus conciutadans italians "Walsche", tot i que ara la paraula ha pres un significat despectiu. A la Suïssa de parla alemanya, la gent de la part francòfona del país encara es coneix avui com a "gal·lès". En polonès, el nom *W?osi* és comú per als italians i *W?ochy* per a Itàlia, mentre que l'antic nom dels romanesos és *Wo?och*. En els dialectes eslovens occidentals, els friülans es coneixen com *Lah*. A Transsilvània, els saxons de Transsilvània van anomenar la població romanesa "Blochen" o "Blechen".

Història

Transhumància dels vlachs al sud-est d'Europa

Els habitants de Valàquia eren anomenats "Vlachs" pels desconeguts. El principat de Moldàvia de vegades era anomenat "Moldo-Valahia" pels estrangers. Les cròniques poloneses i russes del segle 12, inclosa la Crònica de Néstor, es refereixen als romanesos a l'est dels Carpats com a "Bolohovenes". El principat romanès, que va sorgir al sud dels Carpats al segle 14, va ser anomenat "Valàquia" pels estrangers, però aquest estat es va anomenar a si mateix "?ara Româneasc?" o "?eara Rumâneasc?", és a dir, "Terra romanesa". Des de mitjan segle 19, els romanesos eren cada vegada menys referits per l'exònim "Valàquies". Avui en dia, només petits grups de romanesos de l'est de Sèrbia i el nord de Bulgària tenen aquest nom estranger, però s'anomenen "români" o "rumâni" (= "romanesos") en la seva llengua materna romanesa.

Hi va haver assentaments valaquis al nord dels Carpats (Carpats Ucraïna, Eslovàquia, Polònia, República Txeca/Moràvia Valàquia) i a la península dels Balcans occidentals (Morlaken a Croàcia, Bòsnia, Montenegro, sud de Sèrbia). Són romans que van ser esclavitzats durant tota l'edat mitjana, però van conservar els seus costums i ocupació com a pastors (inclosa la transhumància, una forma de cultiu oví molt estesa entre els vlachs). Els vlachs dels Carpats del nord eren romanesos que van emigrar dels maramures, mentre que als Balcans occidentals eren morlaks (Maurowalachen). ^[2]

Alguns grups gitanos que van viure com a serfs a Valàquia durant l'edat mitjana i encara viuen a Romania i països veïns també es coneixen de vegades com a vlachs, però el nom correcte és "Vlax Roma".

Herència

També s'està considerant la possibilitat que els Ste?ci siguin un patrimoni cultural de l'ètnia romànica dels Maurowalachen. ^{[3][4][5]}

Enllaços

Palaiovlachoi - Stari Vlah. Història i toponímia medieval dels Balcans (Record del 27 de desembre de 2007 a Internet Archive)

[1] Origen de la paraula

Explicació del terme "Vlachs"

Els vlachs de Grècia i la seva història incompresa

Federació Internacional de Hèlsinki per als Drets Humans – Informe sobre els Vlachs a Grècia

Els Vlachs dels Balcans del Sud

Referències

? Còpia arxivada (Record de l'original del 17 d'octubre de 2013 a l'Internet Archive) Info: L'enllaç de l'arxiu s'ha inserit automàticament i encara no s'ha comprovat. Comproveu l'enllaç original i l'arxiu segons les instruccions i, a continuació, elimineu aquest avís.

? Noel Malcolm: Una breu història de Bòsnia. Pan Books, Londres 2002, ISBN 0-330-41244-2, p. 70 ff.

? Marian Wenzel, tombstobes bosnians i hercegovins: qui els va fer i per què?" Südost-Forschungen 21(1962): 102-143

? John V. A. Fine, Els Balcans medievals tardans: una enquesta crítica de finals del segle XII Century, University of Michigan Press, 1994, p.19

? Milošević, Ante (1991). Stecci i Vlasi: Stecci i vlaške migracije 14. i 15. stoljeca u Dalmaciji i jugozapadnoj Bosni

[Stecci i Vlachs: Migracions stecci i vlah al 14 i Segle 15 a Dalmàcia i sud-oest de Bòsnia] (en croat). Divisió:

Regionalni zavod za Zaštitu spomenika kulture, p.8